

MET (KLEIN)KINDEREN PRATEN OVER ZIEK ZIJN/KANKER

KANKERCENTRUM

WAT VINDT U TERUG IN DEZE BROCHURE

01	Inleiding	3
02	Boeken over dokter en ziekenhuis	4
03	Boeken over kanker	7
04	Als het niet meer beter wordt	13
05	Andere	14
06	Boeken voor ouders	15
07	Websites over kanker	17
08	Algemene websites voor jongeren	18
09	Doe-dingen	19
10	DVD's of Documentaires	20

01 INLEIDING

Als je met de diagnose kanker wordt geconfronteerd, kan het zijn dat je je als (groot)ouder ook zorgen maakt over je (klein)kinderen. Het kan zijn dat je hierbij heel wat vragen hebt zoals 'moet ik er mijn (klein)kinderen bij betrekken?', 'wat, wanneer en hoe vertel ik het hen?', 'wat begrijpen kinderen, wat niet?'...

We hopen met onderstaande informatie jou en jouw familie een aantal handvaten aan te reiken in de communicatie met jullie (klein)kinderen. Het gaat hier over algemene handvaten omdat we er van uit gaan dat ieder (klein)kind een eigen specifieke benadering vraagt. Een aanpak die jij als (groot)ouder beter kent dan wie ook en die aansluit bij hoe jullie binnen het gezin met elkaar omgaan.

Mogelijks heb je heel wat vragen waar niet altijd een eenduidig antwoord op is. Vanuit de overtuiging dat je (klein)kinderen op hun jonge leeftijd nog zoveel mogelijk moet beschermen van leed en verdriet, hebben sommige (groot)ouders de neiging om de (klein) kinderen zo min mogelijk te betrekken bij hun ziekte. Nochtans, hoe paradoxaal het ook klinkt, is het belangrijk om dit wel te doen. Kinderen voelen immers haarfijn aan dat er 'iets' is. Als ze te weinig informatie krijgen, vullen ze met hun fantasie in wat dat 'iets' dan wel is. Uit ervaring weten we dat die fantasie vaak veel erger is dan de werkelijkheid. Op die manier maken kinderen zich misschien onnodig veel zorgen.

Er kunnen afspraken gemaakt worden rond wie welk nieuws vertelt, waar dit gebeurt en of de school al dan niet op de hoogte gesteld mag worden. Misschien mag de zorgjuf het wel weten, maar de klasgenootjes niet. Meer informatie over het praten met (klein)kinderen over kanker vind je op <http://www.allesoverkanker.be/als-u-als-ouder-ziek-wordt-met-kinderen-praten-over-kanker>.

Door hen te betrekken creëer je ook de mogelijkheid om vragen te stellen zodat ze niet met hun zorgen blijven zitten. Door het samen te hebben over kleine en concrete zaken gaan ze verder op weg. Zo kan het belangrijk zijn om de dagdagelijkse zaken te overlopen: kunnen ze nog naar hun hobby's of naar vriendjes, wie zal hen naar school voeren... Wat we ook vaak horen is dat ze het belangrijk vinden te weten wanneer er belangrijke afspraken doorgaan, en of zij zelf iets kunnen betekenen voor hun (groot)ouder.

Omdat we weten dat het helpend kan zijn om aan de hand van een boekje, website, ... te praten over je ziekte, hebben we een materiaallijst opgesteld waarin je samen met je (klein)kinderen op zoek kan gaan naar wat het meest bij jullie aansluit.

Als je na het doornemen van deze informatie nog vragen hebt over het praten met je (klein)kinderen, dan kan je steeds terecht bij iemand van je behandelend team. Zij zullen je graag verder helpen.

www.uzgent.be/kankercentrum

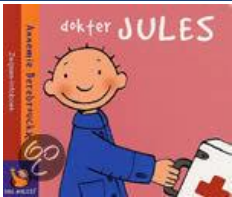
www.kanker.gent

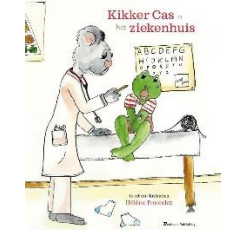
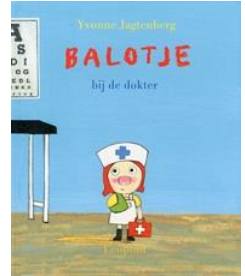
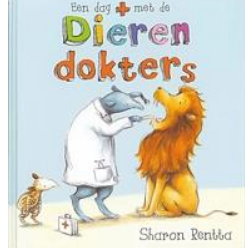
secretariaat Kankercentrum 09/332 55 25 of 09/332 55 93

Kankercentrum@uzgent.be

02 BOEKEN OVER DOKTER EN ZIEKENHUIS

Tegenwoordig zijn er veel boekjes die de wereld van dokters, ziek zijn en een ziekenhuis proberen uit te leggen op een kindvriendelijke manier. Hieronder vind je een kleine selectie.

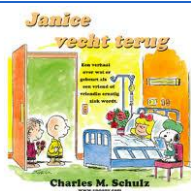
	Inhoud	Auteur Titel Uitgeverij	Leeftijd
	Jules gaat op bezoek bij een ziek vriendje. Hij neemt een dokterstas mee. Na zijn bezoek gaat het met de zieke al veel beter.	BEREBROUCKX, A. Dag Jules. Dokter Jules. Zwijsen Uitgeverij, 2004.	1-3 jaar
	Anna gaat naar het ziekenhuis. Daar zal een dokter haar oortjes opereren. Anna mag de hele dag niks eten of drinken. In het ziekenhuis is er een lieve verpleegster. Ze rolt Anna in een groot bed naar de operatiezaal. Wat gek! En ook een beetje spannend. Gelukkig is mama er de hele tijd bij.	AMANT, K. Anna in het ziekenhuis. Clavis B.V.B.A., Uitgeverij, 2015.	0-6 jaar
	Hopla heeft weer een oorontsteking. Hij moet naar het ziekenhuis voor buisjes. Gelukkig gaan zijn vrienden mee om hem te helpen. Kun jij de geluidjes nazeggen? Een kinderboek op maat van peuters en kleuters om hen te laten kennismaken met de wereld van het ziekenhuis.	WIERSEMA, M. Hopla naar het ziekenhuis. Averbode Uitgever, 2011.	+ 2 jaar
	Als Kaatje wakker wordt, voelt ze zich niet goed. Ze moet erg hoesten, heeft een loopneus en ze voelt warm aan. Kaatje heeft geen honger, maar wel buikpijn. Ze heeft zelfs geen zin om te spelen. Mama neemt haar koorts op. Kaatje voelt zich erg slap. Mama beslist dat ze naar de dokter gaan.	SLEGGERS, L. Kaatje bij de dokter. Clavis, 2009.	+ 2 jaar
	Nijntje gaat naar het ziekenhuis omdat ze een zere keel heeft. Aanvankelijk is ze een beetje bang maar de vriendelijke zuster zorgt voor haar en de ouders van Nijntje brengen een zusterpop voor haar mee.	BRUNA, D. Nijntje in het ziekenhuis. Mercis Publishing BV, 1996.	+ 2 jaar

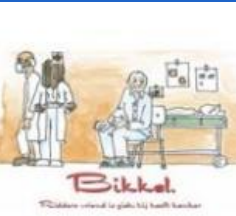
	Heb je een rommeltje gemaakt van je emoties? Je moet ze netjes ordenen: elk een eigen kleur en elk een eigen plekje. Dit boek helpt je daarbij. Een spectaculair pop-upboek vol kleuren, vol emoties en vol verrassingen. Simpelweg voor iedereen met emoties.	LLENAS, A. De kleur van emoties. Clavis B.V.B.A., Uitgeverij, 2014.	3-5 jaar
	Kikker Cas is ziek. Hij moet naar het ziekenhuis. Door de goede zorgen van iedereen in het ziekenhuis mag hij snel weer naar huis. 'Kikker Cas in het ziekenhuis' is een boekje dat kinderen op een toegankelijke manier laat kennismaken met een verblijf in het ziekenhuis.	PONCELET, H. Kikker Cas in het ziekenhuis. Beefcake Publishing, 2017.	+3 jaar
	Balotje gaat samen met Zusje op bezoek bij tante die in de stad woont. Tante houdt ervan om de kinderen te verwennen en daarom neemt ze de meisjes mee naar een speelgoedwinkel. Balotje kiest een rood dokterskoffertje. Waarom Balotje plots bij een echte dokter met een echte dokterskoffer terecht komt, staat allemaal te lezen in het negende Balotjeboek.	JAGTENBERG, Y. Balotje bij de dokter. Leopold, 2012.	+ 4 jaar
	Dokter Diederik gaat elke dag met zijn duikbootje naar de bodem van de zee om zieke dieren te helpen.	TIMMERS, L. Diepzee dokter Diederik. Clavis, 2007.	+ 4 jaar
	Kleine Theodoor is een tapir. Hij mag een dagje met mama mee naar het ziekenhuis. Hij pakt zijn koffertje en begint aan de dag samen met mama dokter. Ze komen op verschillende plaatsen in het ziekenhuis.	RENTTA, S. Een dag met de dierendokters. Leopold, 2011.	+ 4 jaar
	Davy is erg ziek. De dokter komt en die zegt dat er een oorlog in hem woedt... Een goed boek om voor te lezen bij zieke kinderen of om te lezen bij een thema als 'ziek zijn'.	VAN DE VENDEL, E. De dokter en het leger van Davy. De Eenhoorn, 2011.	+ 5 jaar

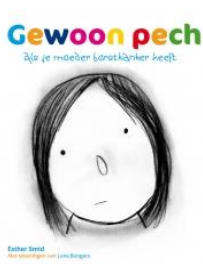
	Dit kleine boekje lijkt wel een verfiind doktersromannetje op muizenmaat. Het nodigt uit tot kijken, ontdekken en glimlachen.	VAN LIESHOUT, E. & VAN OS, E. Meijuffrouw muis in het ziekenhuis. Lemniscaat, 2007.	+ 5 jaar
	In dit informatieve boek maak je aan de hand van tekeningen en beschrijvingen kennis met de verschillende aspecten van het ziekenhuis.	ROOIJERS, E. Weet jij alles over het ziekenhuis? Zwijsen Uitgeverij, 2010.	+ 9 jaar
	Kent de dokter alle ziekten uit zijn hoofd? Wat gebeurt er in een ziekenauto die onderweg is naar het ziekenhuis? Als je in bed moet liggen, hoe kun je dan naar het toilet? Waarom is het zo warm in het ziekenhuis? Moeten veel jongens aan hun piemel geopereerd worden? Waarom dragen dokters soms een kapje voor hun mond? In 'Kunnen dokters ziek worden?' vind je een antwoord op vragen van kinderen over ziek zijn en het ziekenhuis. Je komt een heleboel te weten over hoe het er in een ziekenhuis aan toe gaat en wat er met je gebeurt als je er wordt opgenomen. Alles wordt duidelijk en eenvoudig uitgelegd.	MUSSCHOOT, D. Kunnen dokters ziek worden? ECI B.V., New Book, 2003.	+ 10 jaar

03 BOEKEN OVER KANKER

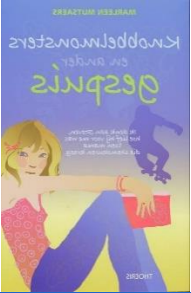
	Inhoud	Auteur Titel Uitgeverij	Leeftijd
	Prentenboek dat de jongste kinderen laat kennismaken met een lotgenootje wanneer iemand in hun omgeving getroffen wordt door een levensbedreigende ziekte. (zie www.talismanneke.be voor gratis downloaden van een handleiding over hoe je dit boek kan gebruiken en welke creatieve zaken je ermee kan doen).	SLOSSE, N. & ROCIO DEL MORAL. Grote boom is ziek. Abimo, 2009 Gratis te verkrijgen via:	+ 2 jaar
	Mama is ziek. Want ze heeft een gemeen bobbeltje in haar borst. Een zeer beeldend, vernieuwend en kleurig prentenboek, speciaal geschreven en geïllustreerd voor jonge kinderen die een moeder hebben met borstkanker. Ondanks het beladen onderwerp is het een optimistisch boek, dat duidelijkheid schept en ondersteuning geeft voor kinderen en volwassenen die geconfronteerd worden met borstkanker. Het boek is gemaakt vanuit het perspectief van het kind en alle gevoelens en vragen die daarbij komen kijken. Een troostvol en hoopvol boek, met hier en daar een knipoog!	DE JAGER, H. Mama's borst is ziek. Den Boer Den Ruiter, 2012.	3-6 jaar
	In dit boek wordt voor jonge kinderen duidelijk wat borstkanker met mama kan doen en welke veranderingen er in een gezin kunnen zijn.	KARTHAUS, H. Mama heeft bloot haar. Thoeris, 2010.	3-8 jaar
	Je maakt kennis met Jessica, een vrolijk meisje uit groep 4. Jessica's Opa Ties krijgt longkanker en wordt niet meer beter. Maar wat is dat, ongeneeslijk ziek? En wat is longkanker? Je beleeft het verhaal via Jessica: van de schrik tot de uitleg wat longkanker is, alles beleef je mee. Je leert het samen met Jessica. Dit boek kan een goede hulp zijn voor een ieder die een kind op een simpele manier moet uitleggen dat opa of oma (of wie dan ook) ongeneeslijk ziek is door longkanker.	CRISTAL, A. De longkanker van Opa Ties. Free musketeers, 2015.	+ 3 jaar

	Radio-Robbie legt in eenvoudige bewoordingen en aan de hand van tekeningen uit wat kanker is, wat er gebeurt als je bestraald wordt en waarom je er bijvoorbeeld zo moe van wordt.	NAAFS-WILSTRA. Radio-Robbie en zijn gevecht tegen de slechte kankercellen. VOKK, 1998.	+ 4 jaar
	Dit is Juul. Juul heeft mooie lange vlechten met een strik er in. Ze heeft een lieve mama en papa, een grote broer Ties en een babybroertje Mees. Juul is een heel gewoon meisje. Toch heeft ook Juul ergens last van.... In een hoekje van de klas zit kleine Juul. Dikke tranen rollen over haar rode wangetjes. Juul is echt heel erg verdrietig en het voelt alsof het verdriet nooit meer overgaat. Wat is er aan de hand? Heeft Juul pijn of is ze ziek? Juul heeft last van haar tranen! Bijna iedere dag is er wel wat anders waar ze om moet huilen... Haar broer Ties noemt haar een echte 'huilebalk'. Een warm verhaal waarin een meisje leert omgaan met haar eigen emoties en daardoor sterker wordt	LAMMERTINK, I. Het Tri-tra-tranenboek. Clavis, 2011.	+ 4 jaar
	Als blijkt dat prinses Lucie kanker heeft, wordt ze eerste geopereerd en krijgt ze daarna nog een chemokuur. Prentenboek met grote illustraties in kleur.	SCHLICHTING, G. EN SCHMITZ, D. Prinses Lucie en de chemoridders. Vereniging 'Ouders, Kinderen en Kanker'.	+ 4 jaar
	Janice heeft leukemie en de Peanuts zijn helemaal van slag. Snoopy zorgt voor de vrolijke noot in dit boekje dat vertelt wat er gebeurt als een vriend of vriendin kanker heeft.	SCHULZ, C. M. Janice vecht terug. Vereniging 'Ouders, Kinderen en Kanker', 2002.	+ 5 jaar
	Een boek dat ouders en kinderen helpt praten over de emoties en vragen die bij het kankerproces kunnen horen.	DE SNIJDER, P. Het hart van mama. Bakermat, 2011.	5-9 jaar
	Dit boek tracht via het verhaal van Tibo wiens mama kanker heeft antwoord te geven op vragen van kinderen wanneer bij een van de ouders kanker is vastgesteld.	MOORE-MALLINOS, J. Mama is heel ziek! Veldboeket Lektuur Uitgeverij.	+ 5 jaar

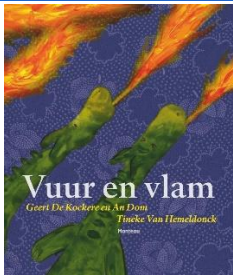
	Prentenboek waarin uitgelegd wordt aan een klein kind wat kanker is, en met name hoe chemotherapie werkt en waarom het zo'n zware behandeling is. (ook in Turks en Arabisch). Te bekijken via: http://cms.onlinebase.nl/userfiles/cmsvokk/flash/chemokaserverhaal.swf	MOTZFELD, H. Chemo-Kasper en zijn jacht op de slechte kankercellen. VOKK, 2001.	+ 5 jaar
	Naar aanleiding van haar behandeling tegen kanker werd Griet als oma geconfronteerd met de onschuldige vragen en spontane reacties van haar kleindochter Ada. Griet schreef op basis daarvan dit kinderboek.	DE BROECK, G. Oma en het kankermontster. MjPublishing nv, 2012.	+ 5 jaar
	Een teder verhaal over een mama die ziek is en een papa zo sterk. Over een strenge oma en een kriebelschaap. En over Linde, die met grote ogen toekijkt en intens probeert alles te begrijpen.	LOUTERS, H. Mama's verdwijnen nooit helemaal. Clavis, 2004.	+ 6 jaar
	Dit boek bevat erg persoonlijke en troostrijke gedichten waarin de auteur de gevoelens van kinderen onder woorden brengt wanneer iemand in hun naaste omgeving ziek is.	SIPKES DE SMIT, I. Nu je ziek bent. Gedichten voor kinderen. Ten Have, 2006.	+ 6 jaar
	Boek met veel tekeningen waarin op rijm wordt verteld over Bikkel. Bikkel heeft kanker en wordt in het ziekenhuis bezocht door zijn kleine vriend Ridder. Ridder hoort over kanker en ziet de artsen, de patiënten, en het infuus. Het boek is geschikt om jonge kinderen uitleg te geven over het ziekenhuis en de behandeling van kanker.	VAN ROON, M. Bikkel. Free Musketiers, 2006.	+ 7 jaar
	Julia heeft leukemie! Ze moet naar het ziekenhuis voor een kuur, en dat is echt niet leuk. Julia heeft veel vragen: kan ze wel beter worden? Wordt ze ook kaal? Gelukkig is iedereen heel lief voor haar. En ze wordt ook weer beter, al moet ze wel veel geduld hebben. Voor kinderen die ziek zijn (geweest) of die ziekte in hun omgeving meemaken.	SCHALK-MEIJERING, M. EN MEDEMA, I. Bed op wielen. Mozaïek, 2007.	+ 7 jaar
	Behalve veel informatie over kanker – Wat is kanker precies? Wat gebeurt er met je lichaam als je kanker hebt? En wat kun je ertegen doen? – bevat het boek allerlei weetjes, ervaringen van kinderen en praktische informatie zoals adressen van hulpinstanties.	REMPT, F. Het klokhuisboek over kanker. Pimento, 2010.	+ 8 jaar

	Hoi ik ben Anna. Vorig jaar had mijn moeder een knobbeltje in haar borst. Dat klinkt niet erg, maar dat was het wel. Het was kanker, borstkanker. En ze moest pats boem naar het ziekenhuis. Ze was er helemaal ondersteboven van. Ik was vooral bloedzenuwachtig voor mijn eerste schaatsdiploma. Een boekje voor kinderen van wie de moeder borstkanker heeft. Geschreven vanuit de wereld van een kind, in de taal van een kind.	STUVEL, P. Mamma heeft een knobbeltje. Podium, 2007.	+ 8 jaar
	Op een dag wordt de broer van Merel heel erg ziek: hij heeft leukemie. Hij moet voor lange tijd naar het ziekenhuis. Daar worden er via een buisje en een naald medicijnen in zijn schouder gespoten. En elke dag wordt hij geprikt om bloed af te nemen.	MINNE, B. Mijn broer is een marsmanneke. Clavis, 2000.	+ 8 jaar
	De mama van Anna heeft borstkanker. Anna haar wereld staat op haar kop. Een ding weet Anna zeker, haar mama zal dit gevecht winnen! Met haar groot vertrouwen en haar kinderlijke kijk op de ziekte, vertelt ze over de strijd van haar mama. Je kan het ziekteproces volgen door de ogen van een negenjarig meisje. Je beleeft de droevige momenten, maar gelukkig ook de goede momenten!	STUVEL, P. Een bloes met armen. Podium, 2001.	+ 8 jaar
	De mama van Bram en Lise heeft kanker. Hiermee begint voor hen een verwarrende tijd met veel vragen en verdriet, maar toch ook leuke dingen? Samen met mama en papa slaan ze zich erdoor. Dit boekje is gratis te verkrijgen in het ziekenhuis.	VAN MOL, S. & DE BODE, A. Mama heeft kanker. VLK ism De Eenhoorn, 2003.	- 9 jaar
	Toen Marleen Mutsaers borstkanker kreeg, besloot ze over haar ziekte een verhaal voor kinderen te schrijven. Het gaat over Mara, een meisje van 10. Een boek over een alledaags gezin dat geconfronteerd wordt met kanker.	MUTSAERS, M. Het monster van mama. Thoeris, 2007.	+ 9 jaar
	Wanneer je moeder borstkanker krijgt, schrik je heel erg. Je weet natuurlijk niet wat er allemaal gaat gebeuren. Moet je gelijk naar het ziekenhuis als je borstkanker hebt? Wat voor onderzoeken komen er? In dit werkboek vind je antwoorden op deze en nog veel meer vragen. Je kunt erin opschrijven wat je allemaal meemaakt en hoe dat voelt. Je kunt ook de reacties van kinderen lezen die hetzelfde meemaken als jij.	SMID, E. Gewoon pech. SWP, 2010.	+ 10 jaar
	Dit boek brengt het verhaal van Ruben, zijn vader is ziek. Papa moet geopereerd worden en krijgt een stoma, iets waar zowel Ruben als papa het erg moeilijk mee hebben. Papa heeft het moeilijk met het stoma en durft hierdoor niet altijd meer naar buiten. Ruben heeft goede vrienden en probeert hen uit te leggen wat er precies aan de hand is.	VERRON, D. Een vader voor altijd. Leopold B.V., 2010.	+ 10 jaar

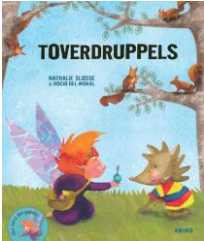
	De moeder van de elfjarige Wietske heeft borstkanker en Wietske weet dat haar moeder niet lang meer zal leven. Daarom wil ze geen lid meer zijn van de moppenclub bij haar op school. Lachen terwijl je moeder doodgaat, dat kan toch niet? En er zijn meer moeilijke vragen waarmee Wietske worstelt. Terwijl haar moeder steeds zieker wordt, gaat het dagelijks leven gewoon verder. De klas verdeelt zich in twee kampen als er een tweede moppenclub wordt opgericht. Thuis maakt Wietske ruzie met haar broer, die boos is op de hele wereld. En er moeten sinterklaas-surprises worden gemaakt. Tussendoor wordt Wietske ook nog eens verliefd. Allemaal heel normale gebeurtenissen, maar als je moeder ernstig ziek is, krijgen ze een heel andere betekenis.	DANIELS, W. Twee tieten in een envelop. Mag je nog lachen als je moeder doodziek is. Unieboek, 2009.	+ 10 jaar
	Over een moeder die kanker krijgt.	SLEE, C. Pijnstillers. Dutch Media Uitgevers, 2005	14-21 jaar
	Sara had het niet verwacht. Dat mama opnieuw kanker heeft, begint na vier maanden te wennen.	HONIG, T. Rabarber. SWP, 2008.	10-12 jaar
	Die avond vertelde mama over het knobbelkje in haar borst. Ze had kanker. Ik schrok en mijn zus Els begon te huilen. Papa legde uit dat kanker een ziek stukje in je lichaam is. Soms maar heel klein, maar wel gevaarlijk. 'Van kanker genezen is niet makkelijk,' zei mama, 'maar heel vaak komt het weer goed.' Een gevoelig prentenboek over een mama die ziek wordt. Met achter in het boek nuttige informatie voor ouders en leerkrachten om kanker te bespreken met kinderen.	BOONEN, S. & VANHOUTTE, I. Lucas en de ziekte die kanker heet. Uitgeverij Clavis, 2014.	- 12 jaar
	De moeder van Guus kreeg af en toe hoofdpijn. De diagnose van de arts was duidelijk: een knobbelkje in haar hoofd. Een boek over hoe een kind de ziekte van zijn moeder ervaart.	MINNE, B. Als rozenblaadjes vallen. Clavis, 2003.	+ 14 jaar

	Knobbelmonsters en ander gespuis is het tweede boek van Marleen Mutsaers over Mara, een vrolijk meisje van elf. Mara heeft het druk met het Halloweenfeest, haar eerste bh, haar vriendje en de cito-toets. Maar Mara heeft haar hoofd er niet altijd bij. Haar moeder was ziek en leek weer beter. Maar het knobbelmonster is terug. Dat is slecht nieuws. Mara bereidt een verrassing voor haar moeder voor ... iets kapot gaafs.	MUTSAERS, M. Knobbelmonsters en ander gespuis. Thoeiris Uitgeverij, 2008.	+ 11 jaar
	'Op een dag droeg ik twee verschillende sokken. Maar mama zag het niet eens', vertelt een meisje. Mama heeft zorgen, want ze heeft een boze knoop in haar lijf. Hoe komt die knoop daar? Heeft iemand er schuld aan? Dit mooi geïllustreerd boek wil gezinnen een handvat bieden om het omgaan met een kankerdiagnose bespreekbaar te maken voor kinderen.	Katrijn Vannerum & Nelleke Verhoeff; uitgeverij De Eenhoorn, 2020	5-12 jaar

04 ALS HET NIET MEER BETER WORDT

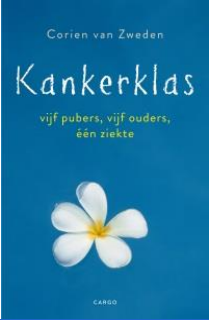
	Inhoud	Auteur Titel Uitgeverij	Leeftijd
	Ben, het beste vriendje van Kikker Cas, verschijnt op een dag niet op school. Zijn stipje in de rij op de speelplaats, waar ze moeten wachten wanneer de bel gaat, blijft leeg. Dat is jammer, want Cas wilde hem vandaag zijn nieuwe tol tonen. Thuis vertellen mama en papa dat Ben een auto-ongeluk heeft gehad en niet meer terug zal komen. Hoe moet het nu verder, zonder Ben? Met de hulp van zijn ouders, leerkrachten en vriendjes leert Cas dat Ben altijd bij hem zal blijven, in zijn hart, zolang hij hem niet vergeet. Hoe vertel je aan een kind slecht nieuws? Verdriet, afscheid nemen... het zijn zaken die heel veel impact hebben op een kind. In 'Het grote verdriet van Kikker Cas' willen we hen helpen door er onomwonden over te vertellen: een brug bouwen naar dat verdriet. Want iemand van wie we afscheid nemen, die vergeten we nooit...	PONCELET, H. Het grote verdriet van kikker Cas. Beefcake Publishing, 2019.	+ 2 jaar
	Vos heeft een lang en gelukkig leven gehad, maar nu is hij moe. Hij zoekt een mooi plekje uit in het bos en valt in slaap. Voor altijd. De andere dieren in het bos missen hun vriend en komen bij elkaar om mooie herinneringen aan Vos op te halen. Zonder dat ze het doorhebben begint er een klein plantje te groeien op de plek waar Vos onder de sneeuw ligt. Bij elke herinnering wordt het plantje groter en mooier, tot er een enorme boom midden in het bos staat. Een boom vol herinneringen aan Vos.	TECHKENTRUP, B. Een boom vol Herinneringen. Gottmer, 2013.	+ 2 jaar
	Wanneer een geliefd iemand doodgaat, blijft een grote leegte achter. Herinneringen zorgen ervoor dat die persoon een beetje verder leeft in je hart. Dit invulboekje helpt jouw kind om die herinneringen te verzamelen. Zo ontstaat een tastbaar aandenken om vandaag en in de toekomst te koesteren.	SLOSSE, N. Vaarwel – mijn boekje vol herinneringen. Van Halewyck, 2017.	+ 4 jaar
	De drakenman, de drakenvrouw en de drakenkinderen hebben vuur, heel veel vuur, vuur en vlam. En ze spuwen het om het verst. Maar op een avond zit de drakenvrouw plotseling zonder vuur. Wat scheelt er? Wat dooft er haar vuur? Waar is haar vlam? En krijgt ze die ooit nog terug? Vuur en Vlam is een prentenboek over kanker en wat kanker met je doet. Geert De Kockere schreef het in een sobere en poëtische taal naar het waargebeurde verhaal van An Dom, een drakenvrouw met een drakenman en twee drakenkinderen.	DE KOCKERE, G. & DOM, A. Van Vuur en vlam. Manteau, 2012.	+ 4 jaar

05 ANDERE

	Inhoud	Auteur Titel Uitgeverij	Leeftijd
	De slak en de giraf hebben 's ochtends altijd pijn aan hun steeltjes, de krekel heeft zijn reuk gebroken en de horzel voelt zich somber en ziek in zijn hoofd. Gelukkig is de boktor er, die alle dieren altijd weer beter maakt, al zijn ze nog zo ernstig gewond, ziek of dood. Zo voelt de eekhoorn opeens dat de pijn in zijn buik verdwenen is. 'Waarheen zou zo'n pijn eigenlijk gaan?' vroeg hij. In Beterschap staan de meest troostrijke verhalen over ziekte en pijn, herstel en gezondheid bij elkaar.	TELLEGEN, T. Beterschap. Singel Uitgevers, 2009.	6-11 jaar
	Snuiter is verdrietig, want zijn vriend Grote Boom is ziek. Als hij begint te huilen, verschijnt de Tranenfee. Zij vangt zijn tranen op in een flesje. In haar tas zitten nog meer flesjes, voor de andere dieren in het bos. Want als je huilt omdat je van binnen pijn hebt, komen er toverdruppels. En daar kan de Tranenfee iets heel bijzonders mee. Maar alvorens Snuiter dát ontdekt, heeft hij veel vriendjes een zachte schouder geboden om op uit te huilen. Want met een vriend in de buurt, luchten tranen op en is er daarna weer ruimte voor plezier!	SLOSSE, N. & ROCIO DEL MORAL. Toverdruppels. Abimo, 2012.	- 6 jaar

06 BOEKEN VOOR OUDERS

	Inhoud	Auteur Titel Uitgeverij
	Bij de diagnose kanker staat je wereld even stil. Maar het dagelijkse gezinsleven gaat wel door. Een belangrijke vraag waar je als ouder mee te maken krijgt, is: hoe gaan we met de kinderen om? Wat vertellen we wel en wat niet? En wat kunnen we aan reacties verwachten? De auteur geeft in dit boek tips aan ouders die te maken hebben met kanker in hun gezin: bij een van de ouders of kinderen.	VAN DER MAAREL, L. Als kanker je gezin treft. Tips om kinderen te ondersteunen. De Vrije Uitgevers, 2014
	Klarine is 26 als er borstkanker bij haar ontdekt wordt. Haar kinderen zijn dan 1, 3 en 5 jaar. Ze komt onmiddellijk terecht in een achtbaan van agressieve ziekenhuisbehandelingen. Zij en haar man moeten antwoorden vinden op vragen waar ze nooit eerder over na hoefden te denken: hoe moeten we dit de kinderen vertellen, hoe houden we ons gezin draaiend, wat doen we met de tijd die we nog hebben? Bert Wiersema, Klarines vader, ziet zijn levenslustige dochter heel ziek worden. Samen met zijn vrouw Nelie vangt hij de kleinkinderen zo veel mogelijk op. En in alle drukte en spanning worstelt hij met de vraag: waar is God in deze situatie? Bert en Klarine beschrijven vanuit hun eigen perspectief hoe ze de afgelopen twee jaren beleefd hebben. Zij als kankerpatiënt, moeder en echtgenote, hij als vader en grootvader. Ze geven praktische tips voor ouders en grootouders in een vergelijkbare situatie. En ze getuigen van de bemoedigingen die zij zelf mochten ontvangen. Want telkens weer was er die regenboog, zo wil dit kleurrijke boek hoop en troost brengen, in het bijzonder aan kinderen.	SIKKEMA-WIERSEMA, K. & WIERSEMA, B. Een regenboog in de woestijn. Kanker in een jong gezin, en dan? Sestra, 2014.
	Wanneer kanker toeslaat, schieten woorden vaak tekort. Wat vertel ik mijn (klein)kind? Dit boek wil grote woorden als kanker, chemo en bestraling uitleggen op kindermaat; kindvriendelijk maar niet kinderachtig. De tekeningen en doe-opdrachten maken alles visueel concreet en toegankelijk voor jong en oud. Kanker veroorzaakt een rollercoaster van emoties en gezinsleden reageren doorgaans zeer verschillend op schokkende gebeurtenissen. Via gespreks- en speltechnieken brengt dit boek de gemeenschappelijke bezorgdheden naar de oppervlakte. De opdrachten geven je als ouder zicht op de zorgen van je kind en helpen je om de verwerking samen aan te gaan. De combinatie van correcte informatie, tekeningen en creatieve opdrachten slaat een brug tussen ouder en kind. Dit boek is bedoeld voor (groot)ouders van (klein)kinderen ouder dan 5 jaar.	VERHULST, C. & VANHAUWAERT, K. Grote woorden bij kanker. Acco Uitgeverij, 2014.

	Als bij journalist en schrijfster Corien van Zweden borstkanker wordt geconstateerd, zit haar oudste dochter in de brugklas. Al snel blijkt dat deze nieuwe klas een 'kankerklas' is: vijf van de tweeëntwintig leerlingen hebben een ouder met kanker. Een bizarre situatie, die de getroffen ouders en hun kinderen tot lotgenoten maakt. En die ongewild tot vergelijken aanzet. Wat richt kanker in al die gezinnen aan? Hoe gaan de andere ouders met hun ziekte om? Wat verandert er in hun leven? En: wat denken de kinderen – alle vijf aan het begin van hun puberteit – ervan?	VAN ZWEDEN, C. Kankerklas. Vijf pubers, vijf ouders, één ziekte. Cargo, 2015.
	Elk kind reageert anders als zijn ouders doodziek blijken te zijn. In dit boek lees je het verhaal van een gelukkig gezin waarin vader Rob nog niet is bijgekomen van een open hartoperatie als moeder Irene hoort dat zij borstkanker heeft. Daar sta je dan met jezelf, je ziekte en ook nog eens drie puberkinderen met hun turbulente levens! In Ben effe weg is te lezen en te zien hoe Irene, Rob en hun kinderen (16,14, en 12 jaar) deze uitzonderlijke situatie met elkaar hebben doorstaan. Door de openhartige e-mails van Irene tijdens haar ziekte krijgt de lezer een nuchter maar ook ontroerend beeld van een ontredderd gezin, dat ondanks alles staat als een huis. Interviews met en foto's van haar gezin, mensen uit haar omgeving en Irene zelf illustreren het verhaal. Het boek is tegelijkertijd educatief en vol met praktische tips. Een hart onder de riem voor lotgenoten, hun kinderen, familie en vrienden.	JANSEN, I. Ben Effe weg. Borstkanker in een pubergezin. Boogaard Communications Consultancy vof, 2011.

07 WEBSITES OVER KANKER

<http://www.allesoverkanker.be/als-u-als-ouder-ziek-wordt-met-kinderen-praten-over-kanker>

“Wat als je als vader of moeder te horen krijgt dat je kanker hebt? Hoe vertel je het aan de kinderen? Hoe ga je om met hun emoties? Waar vind je hulp en steun?...”

<http://diagnose-kanker.nl/ouders-met-kanker/>

Als iemand in je familie kanker heeft, dan vraag je je misschien af hoe je ouders zich voelen. Er is geen eenduidig antwoord op deze vraag. Net als bij ieder ander, kunnen ouders een heleboel verschillende dingen voelen wanneer ze zelf kanker hebben of wanneer een ander familielid kanker heeft.

<http://diagnose-kanker.nl/kinderen-helpen-begrijpen/>

<http://diagnose-kanker.nl/ervaringen-delen-kinderen/>

www.kankerspoken.nl

“Als je vader of moeder kanker heeft kan het aardig spoken in je hoofd.” Deze site is voor kinderen, jongeren, ouders, leerkrachten, hulpverleners en andere belangstellenden en geeft informatie voor en over kinderen en jongeren die een vader of moeder met kanker hebben. De site heeft aparte pagina's voor (1) kinderen tot 9 jaar, (2) kinderen tussen 10-12 jaar, (3) kinderen vanaf 13 jaar, (4) ouders, (5) leerkrachten en (6) hulpverleners.

<http://talismanneke.be/project/grote-boom-is-ziek/>

Hier vind je de handleiding van doe-activiteiten voor kleine kinderen naar aanleiding van het boek *Grote Boom is ziek*.

www.internethaven.nl

Een website voor jonge mensen die, op welke manier dan ook, met kanker te maken hebben. De website biedt de mogelijkheid om lotgenoten te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen, informatie op te doen of er gewoon voor iemand te zijn als dat nodig is. De website biedt naast ontmoetingsmogelijkheden ook heel wat informatie.

www.vokk.nl

Dit is de website van de ‘vereniging ouders kinderen en kanker’, die tot doel heeft (1) het steunen en begeleiden van gezinnen met een kind met kanker tijdens én na ziekte en behandeling; (2) het verbeteren van de positie van kinderen met kanker en volwassenen genezen van kinderkanker; (3) het behartigen van de belangen van kinderen en ouders; en (4) het bevorderen van kwaliteit van zorg en wetenschappelijk onderzoek

www.jongerenpit.nl

Deze website richt zich op jongeren met een vader of moeder met kanker. De site bevat informatie, tips en chat mogelijkheden.

08 ALGEMENE WEBSITES VOOR JONGEREN

www.fitinjehoofd.be

Een campagne van de Vlaamse overheid rond geestelijke gezondheid. Deze website is bedoeld om je geestelijke gezondheid te trainen en te verzorgen (+16 jaar).

www.noknok.be

Ben je tussen 12 en 16 jaar? Dan is deze website gemaakt voor jou! Je bent jong en je kan heel wat aan. Maar een dipje of een tegenslag komt iedereen wel eens tegen. Hier vind je informatie en opdrachten om je goed in je vel te voelen. Ga zelf aan de slag en zoek de tips die je het meest aanspreken.

www.pimpyourmind.be

Hier vind je een gratis online cursus mindfulness voor jongeren.

www.gripopjedip.nl

Op Gripopjedip.nl vind je steun in het omgaan met depressieve klachten. Je vindt er informatie, mogelijke oorzaken, wat je zelf kunt doen aan je sombere buien, mogelijkheden om hulp te zoeken, ervaringen en tips van jongeren vóór jongeren, zoals 'eigen verhalen' en '2days tips'. Ook vind je hier informatie als je iets wilt doen voor een ander die zich rot voelt.

www.awel.be

Awel is de nieuwe benaming van de vroegere kinder- en jongerentelefoon. Awel is bedoeld voor kinderen en jongeren die informatie willen over een bepaald onderwerp, een gesprek willen voeren over hun belevingen, hun mening willen vertellen of een probleem willen bespreken.

09 DOE-DINGEN

	Inhoud	Auteur Titel Uitgeverij	Leeftijd
	Een materialsset voor kinderen tussen 5 en 12 jaar en hun (groot)ouders om samen te communiceren over breekbare onderwerpen, zoals ziekte. Het bevat een handleiding en materiaal om samen met het kind mee aan de slag te gaan. Er is materiaal dat kant-en-klaar is, zoals prentkaarten, armbandjes, een boekje vol troost, 'het verhaal van...', een vriendenboekje, 'mijn boekje', de kortfilm Victor en een digitaal verwerkingsboekje 'mee-delen' met een virtuele wandeling door een ziekenhuis. Er zijn ook verschillende activiteiten die niet kant-en-klaar zijn. Met het materiaal in het doosje kun je van alles maken, zoals een dromenvanger, een opbergdoosje en een talisman. Je kan Een doosje vol troost uitlenen op de afdeling waar jij of jouw naaste verblijft.	EEN DOOSJE VOL TROOST	5-12 jaar
	Snuitsers speeltas is bedoeld om het nieuws van een ernstige ziekte op een speelse en begrijpelijke manier voor jonge kinderen te brengen. Hierin zitten verschillende materialen om de gebeurtenissen op het niveau van een kind te verwerken. Te verkrijgen via www.talismanneke.be: veel zaken gratis te downloaden, snuiters speeltas aan te vragen. Kostprijs: 40 euro.	SNUITERS SPEELTAS + Handleiding Grote Boom is ziek.	- 7 jaar
	Wat als een kind lijdt onder de ziekte van een familielid? Wat als een kind een dierbare verliest? Wat als je een kind wil steunen of troosten, maar niet weet hoe? Onze troostkaarten kunnen helpen. De troostkaarten zijn een middel om contact te maken: ze zetten de deur open voor verdere gesprekken. Zich gehoord en gesteund voelen is enorm krachtig in een verwerkingsproces, zeker voor kinderen. Elke kaart bevat een opdracht. Die kan een handvat zijn voor de verzender om de juiste woorden te vinden of het kan een creatieve verwerkingsopdracht zijn voor de ontvanger. De handleiding is een bron van inspiratie en verheldering. Je krijgt meer inzicht in het verwerkingsproces bij kinderen en jongeren. Je leert hoe je de meest geschikte kaart kan kiezen en hoe je ze kan gebruiken in verschillende situaties. De bijbehorende A4-werkbladen zijn handig om thuis of in de klas mee aan de slag te gaan.	TROOSTKAARTEN	+ 6 jaar

Deze brochure werd enkel ontwikkeld voor gebruik binnen het UZ Gent. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kankercentrum UZ Gent. Het UZ Gent kan op geen enkele wijze verantwoordelijk worden gesteld bij gebruik van deze brochure/dit protocol buit het UZ Gent.

10 DVD'S OF DOCUMENTAIRES

DE PRAATSTOEL.

Drie kinderen bouwen elk een praatstoel en vertellen daarin aan de hand van attributen wat er met hen en hun zieke ouder gebeurt.

Video van 21 minuten voor kinderen tussen 10-12 jaar.

Regie: Frans Hoebe – te bestellen bij www.kankerspoken.nl

STORM.

In het nest van de vogel Storm vertellen kinderen over hun zieke vader of moeder en hoe ze daar zelf mee omgaan.

Video van 18 minuten voor kinderen van 7 – 9 jaar.

Regie: Frans Hoebe – te bestellen bij www.kankerspoken.nl

HALTE KANKER.

3 jongens en 4 meisjes vertellen op de DVD hun verhaal. Ze leven allen in een gezin waarin een van de ouders met kanker is geconfronteerd.

Bij KWF Kankerbestrijding; www.kwfkankerbestrijding.nl of bij www.kankerspoken.nl

VERDRIET DOOR JE HOOFD.

De documentaire 'Verdriet door je hoofd' geeft een kijkje in de wereld van kinderen met een vader of moeder met kanker. De kinderen (6 - 16 jaar) hebben ouders die nog worden behandeld, ernstig ziek of alweer aan de beterende hand zijn. De film is gemaakt vanuit de belevingswereld van de kinderen en laat zien hoe ze ermee omgaan, wat ze moeilijk vinden en hoe ze erover praten. Ook ouders komen aan het woord.

www.kankerspoken.nl

KUN JE OOIIT NOG GELUKKIG ZIJN.

In deze documentaire kijken Anouk (22 jaar), Ciska (15 jaar), Bonnie (17 jaar) en Koen (18 jaar) terug op wat het voor hen betekend heeft om een vader of moeder met kanker te hebben. Sommige ouders zijn overleden, andere zijn klaar met behandeling of zijn opnieuw ziek.

www.kankerspoken.nl

MUSTI'S MAMA IS ZIEK.

<https://www.youtube.com/watch?v=j74nHRKi2a0>